

Beställare Kommunstyrelsen	Dokumenttyp Utredning
Projektperiod 2020-01-01-2020-05-30	Diariennr. 2019/790
	Projektledare Lena Sirkka

Utredning av framtidens fritid- och föreningsverksamhet.

Innehållsförteckning

1. Bakgrund	4
1.1 Arbete mot föreningsliv i Ragunda kommun idag	4
1.2 Föreningslivet i Ragunda	4
1.3 Problematik	4
2. Syfte och frågeställningar	5
2.1 Mål	6
2.2 Frågeställningar	6
3. Metod och genomförande	6
3.1 Genomförande	6
4. Analys	7
4.1 Ragunda kommuns måldokument "Ragunda mitt i"	7
4.2 Globala målen	7
4.3 Barnkonventionen	7
4.4 WHO – World Health Organization	8
4.5 UNF Kommunrankning 2019	9
4.6 Arbetsförmedlingen och J-H SISU	10
4.7 Sveriges nya geografi 2019	10
4.8 Föreningslivet i Sverige och Ragunda statistiskt	11
4.9 Föreningslivets arbete och nytta ur olika perspektiv	11
5 Omvärlden	13
5.1 Hur jobbar andra kommuner med förening och fritidsverksamhet, vilka typer av föreningsbidrag har man?	13
5.2 Hur jobbar Vindeln och Bräcke kommun med stöd till föreningar?	14
6 Sammanfattning föreningsmöten och enkätundersökningar	16
6.1 Föreningsmöten	16
6.2 Enkät menti.com och Ragundas hemsida	17
6.3 Enkät elever på grundskola, JGY och SFI	18
6.4 Avtal på fritidsanläggningar	19
7 Analys och avslutande diskussion	20

Förord

Genom mina år på Arbetsmarknad och integrationsenheten har jag getts möjligheten att jobbat mot studieförbund, föreningar, näringsliv och civilsamhället för att skapa aktiviteter utefter behov i kommunen. Det har vi tillsammans gjort via projekten, genom de samverkandes tid och pengar, och delvis också genom de lovpengar som fördelats ut till kommunerna under några år från MUCF och Socialstyrelsen. Vi har tillsammans samverkat för att få fler evenemang i kommunen som riktat sig till alla åldrar, men också för att visa upp vår fantastiska kommun. Det finns ett otroligt engagemang ute i byarna och en otroligt stark vilja att utveckla sina verksamheter, men ibland så tvekar man för att man känner sig ensam i sin strid att skapa något som gynnar alla. Tillsammans har vi skapat nya evenemang och en del av dem skulle det gå att bygga vidare på och göra som årliga återkommande. Känslan det ger när man engagerar stora delar av kommunen för att leverera en dag eller en kväll är otrolig. Genom andra delar av mitt arbete så har jag också fått se vad ett socialt utanförskap kan göra med människor, och sett behovet av att mötesplatser behövs för såväl gammal som ung. Det finns många individer som har så otroligt mycket att ge, men kanske aldrig getts möjligheten men som genom lite vägledning kan se en ljusglimt i fjärran.

I mitt arbete med utredningen så har jag därför tagit med mig den kunskap som mina år på fältet gett mig och sammanvävt det med studier, forskning, litteratur, statistik och dialoger med medborgarna.

Projektperioden var utsatt för tiden 2020-01-01 – 2020-04-30, pga. rådande samhällssituation med Covid-19 så togs beslut i mars 2020 att jag under april-maj arbetade 50 % i utredningen och 50 % på AMI för att kunna förlänga projektperioden och eventuellt kunna genomföra tänka möten. Men då det i mitten på april inte skett några positiva förändringar i samhället så beslutades att utredningen sammanställs till sista april, som först varit planerat.

Lena Sirkka

1. Bakgrund

Bakgrunden till utredningen är att man i Ragunda kommun de sista åren varit tvungen att prioritera bort verksamhet som inte är lagstadgad, vilket gjort att arbetet mot bland annat fritidsverksamheter och föreningsliv inte kunna prioriterats även om man sett behov av det och viljan har funnits. Det har också inkommit motioner¹ runt ämnet före och under pågående utredning som gör att man valt att se närmare på de olika behoven.

Ser man på en förenings funktion i en kommun så förstår man att det kan finnas behov att stötta och ha god relation till dem, då kommunen inte skulle ha möjlighet att driva aktiviteter och evenemang själv. Utan aktiva föreningar i samhället så skulle det inte finnas något större utbud av fritidsaktiviteter och andra evenemang att erbjuda bofasta eller turister.

1.1 Arbete mot föreningsliv i Ragunda kommun idag

Idag har kommunen en tjänsteman som jobbar ca 15 % mot föreningslivet för bl.a. utbetalning av föreningsbidrag, och en tjänsteman som har ansvar för kommunens anläggningar och då arbetar med avtal gällande dessa mot förenings- och näringsliv.

Det har framkommit att det finns behov av förändringar i föreningsbidragen och att de skulle behöva revideras för att fördelningen ska bli mer jämlik och tydligare, samtidigt som man bör finna en enklare väg av administrationen både för föreningar och kommun.

Det finns också en önskan och behov för att lägga mer tid på samtal med föreningar och näringsliv för att sluta tydliga avtal. Avtalen ska vara tydliga utifrån varför man i kommunen beslutat att ingå avtalet, vilket utredningen visar uppfattas otydligt idag. Av den anledningen har man också sett behovet av att inventera vilka fritidsanläggningar som idag får tillskott från kommunen, vem som äger, och vem som betalar vad.

1.2 Föreningslivet i Ragunda

Föreningslivet i sig känner sig inte uppskattade för vad de bidrar med, och även om framtidstron är stor så känner de en uppgivenhet till möjligheten att utveckla och driva framåt då det saknas resurser så som tid, engagemang och ekonomi.

Att vara medlem i en förening är något som är valfritt och som man gör på sin fritid, likaså är det ett eget val om man är aktiv i föreningen eller inte. Av den anledningen kan det vara förståeligt att det inte är en lagstadgad verksamhet för kommuner att jobba med, och även att det är en verksamhet som ofta blir drabbad vid nedskärningar. Framåt i utredningen ser vi därför på vad det kan ge för positiva effekter om man gör det, tillika negativa effekter om man inte har möjlighet att göra det.

¹ Diarienummer KS 2019/790, KS 2019/770, KS 2020/80

1.3 Problematik

I kommunen finns ett antal olika problem som man jobbar med, både i organisationen och ute i föreningslivet. Det upplevas delvis att det finns ett gap mellan invånare och organisationen. I möte med föreningslivet och i de besvarade enkäterna ser man att många har en uppfattning om att kommunen inte tar sitt ansvar för att skapa möjligheter för föreningarna. Man ser också att många av de som bor i någon av de tre tätorterna har ett högre krav på att kommunen ska ordna så att det finns ett större utbud att tillgå på fritiden, medan övervägande av de som bor ute i byar ser det som en självklarhet att själva ordna fritidssysselsättning. Men samtliga saknar stöttning av olika slag från kommunen och tycker att kommunen ska ta större ekonomiskt ansvar och vara positivare i sitt bemötande mot föreningslivet då man saknar en förståelse och uppmuntran till all den ideella arbetskraft man lägger ner för att få en aktiv kommun.

Man saknar också någon som man kan vända sig till och som ger respons eller som hjälper till med att bygga nya nätverk, marknadsföra eller som bistår med hjälp vid ansökningar av externa medel. Ute i kommunen ser man också att det är en ökning av ungdomar som är ute på kvällar och nätter, en del driver bara runt medan andra är ute för att förstöra och det finns också en del alkohol och droger som kretsar runt. Man har önskemål om att kommunen ska öppna upp fritidsgårdar eller stötta upp annan verksamhet som gör att man kan fånga upp dessa för att på så vis minska bl.a. skadegörelse.

I samtal med de barn och ungdomar som bor i kommunen så ser man att många har en egenuppskattad skärmtid på mer än 3h dagligen, men de flesta gör något utanför hemmet någon dag av veckan. Frågeställningen var gällande ledarledda aktiviteter men utifrån samtal i klasserna så har man svarat ja på frågan även om det innebär att man träffar kompisar, går ut och leker etc. De framkommer att det är minst ett 10tal från varje skola som åker till annan kommun en eller flera gånger i veckan för att delta på aktiviteter som inte erbjuds i kommunen.

Man upplever i det stora hela att man inte har så mycket att göra på fritiden och man ser "sova" som en fritidsaktivitet. Problemet som upplevs är att det först och främst inte finns ställen att "hänga på", möjligheten till att få skjuts till aktiviteter och avstånden gör att det kan bli problem att delta på befintliga aktiviteter och man upplever att utbudet endast riktar sig till de som är sportintresserade. Möjligheten till spontanidrott och andra individuella sportmöjligheter saknar man. Sist men inte minst saknar man också möjlighet till att kunna lana, hantverk, vara kreativ och estetisk eller jaga och fiska tillsammans.

Kommunen å sin sida jobbar med att försöka få budgetar att gå ihop utifrån de lagstadgade verksamheterna man måste tillhandahålla samtidigt som man har visioner om hur man ska komma ikapp med eftersatt underhåll och öka på inflyttningen till kommunen. Kommunen är till ytan stor och invånarantalet lågt, vilket gör att man måste försöka få invånarna att förstå att även om viljan kanske finns att kunna erbjuda t.ex. bättre kollektivtrafik, och fler stora fritidsanläggningar så är det en ekvation som inte går ihop då underlag och ekonomi inte finns även om det genom externa medel och samverkan med andra aktörer skulle gå att driva upp nya anläggningar så är det framtida omkostnader på skötsel och renoveringar som gör det ohållbart. Man har också en hög kostnad på skadegörelse, där sanering av graffitti är en av posterna.

2. Syfte och frågeställningar

Syftet med denna utredning är att se över hur Ragunda kommun i framtiden ska jobba med förening- och fritidsverksamhet och se om det behövs en framtida funktion i den kommunala organisationen. Vidare syftar utredningen också att se över det eventuella behovet som föreningar i kommunen har för att kunna utvecklas framåt, och vad bygdens barn och unga tycker om dagens utbud av fritidsaktiviteter i kommunen. Den ska också ge en möjlighet till föreningarna att aktivt kommentera föreningsbidragen, och ge ett förslag på en mer likvärd fördelning av dem. Slutligen göra en inventering av de fritidsanläggningar som i dag får bidrag från kommunen, vem som äger vad och vem som betalar vad och hur avtalen ser ut som man har med föreningar och näringsliv.

2.1 Mål

Övergripande mål med utredningen är att se om det finns behov att tillsätta en funktion i kommunen för att jobba mot förenings- och fritidsverksamhet, men också att revidera befintliga föreningsbidrag så de är mer anpassade för efterfrågan. Vidare så är målet att det i framtiden ska vara tydliga och likvärdiga avtal på kommunens fritidsanläggningar och att se behov som kommunens barn och unga för att kommun och/eller förening ska kunna jobba mer aktivt mot dem.

2.2 Frågeställningar

Utifrån ovan nämnda bakgrund och mål så har följande frågeställningar formulerats:

- Vad har föreningar och kommuninvånare för behov och framtidstro idag?
- Vem äger och vem betalar för kommunens fritidsanläggningar?
- Fördelas dagens föreningsbidrag på ett enkelt och rättvist sätt eller finns behov att förändra det, iså fall hur?
- Vilka risker och möjligheter påvisar utredningen?
- Utredningens resultat kopplat till de övergripande kommunmålen?

3. Metod och genomförande

För att kunna besvara frågeställningarna och för att få en bredd i utredningen så har material samlats in från större delen av barn och ungdomar ålder 6-15 år bofasta i kommunen, med komplettering av befintligt material från SFI elever och klass 1-2 på JGY i Bispgården som utförts i tidigare projekt på Arbetsmarknad och Integrationsenheten i Ragunda. Utöver det så har det varit möten runt om i kommunen för föreningar. Befintliga avtal mellan kommun och förening/företag har setts över, så även äganderätten på fritidsanläggningarna och vem som betalar vad. Omvärldsbevakning av andra kommuner både via digital informationshämtning och telefonintervjuer. Enkät till allmänheten via kommunens hemsida och sociala medier för att få igång en diskussion och se hur det allmänt resoneras gällande kommunens arbete med förenings- och fritidsverksamhet. Totalt har ett 800-tal kommuninvånare bidragit med sina åsikter, erfarenheter, och tankar i utredningen, vilket är ca 15 % av kommunens totala befolkning. Ett möte med lokal myndighet och ett möte med studieförbund med starka anknytningar till kommunen har också hållits.

3.1 Genomförande

Att kunna erbjuda ett rikt kultur- och fritidsutbud är en stor attraktionskraft för bofasta kommuninvånare, besökare, turismnäring och möjliga framtida invånare. Föreningslivet är de som i störst utsträckning jobbar för att kunna erbjuda en bred och händelserik fritid i en kommun. Därför var det viktigt att tidigt i utredningen få möta invånarna som idag är en del

av kommunens föreningar eller de som möjliggör att föreningarna överlever genom att de deltar på det som arrangeras i så väl året runt aktiviteter eller tillfälliga evenemang.

Genom dialoger och enkäter har det tagits in kunskap i vad det är som motiverar den enskilde individen till att jobba ideellt, vilka möjligheter och hinder man upplever, och om det finns framtidstro. Vidare har det setts på vad som är orsaken till att man valt att bygga sin framtid i just Ragunda och på vad som behövs för att skapa en känsla av delaktighet och samhörighet mellan invånare och styre i kommunen.

Besöka på samtliga skolor i kommunen har skett utifrån att barnen är kommunens framtid och man behöver höra hur de ser på sin framtid här. De har fått delgett om sin vardag och sin framtidstro. Diskussioner om vad en förening är och hur man ser på ideellt arbete är också intressant fakta inför framtiden som diskuterats, och enkäten med vad de önskar fylla sin fritid med kommer även väl till pass för ideella föreningar så att de också ges möjlighet att kunna anpassa sina verksamheter utifrån efterfrågan.

Landets alla kommuner jobbar på ett eller annat vis ut mot förenings- och fritidsverksamhet. Genom en omvärldsanalys, fokuserat på de övriga kommunerna i länet och på Vindelns kommun som både genom läge, yta och invånarantal påminner om Ragunda har information tagits in på hur man på andra platser tänker och prioriterar.

I möte med handläggare på lokala Arbetsförmedlingen, som själva önskade delta i utredningen så framför de vad de skulle se för möjligheter med samverkan om man i kommunen har en representant som jobbar mer aktivt mot föreningslivet och detsamma gäller möte med Ragundas konsulent från RF-SISU idrottsutbildarna.

Vidare så har det slutligen samarbetats internt under utredningen för att få fram material till att se över ägandeskap av fritidsanläggningar, fördelning av kostnader och avtal på dessa, och det har hållits möten med berörda tjänstemän.

4. Analys

4.1 Ragunda kommuns måldokument "Ragunda mitt i"

"I positiv tro på framtiden bygger vi med medborgare en välmående och växande kommun genom nytänkande och mod! Ragunda är en kommun som 2030 vänt befolkningsutvecklingen!"

"Kommunen och civilsamhället fungerar som oljan i ett maskineri som för allt framåt."

"... vår bygd utvecklas med hjälp av god anda och framtidstro."

"Vi bygger vår framtid utifrån våra främsta tillgångar, medborgarna, näringslivet, vår natur och miljö."

Kommunens övergripande mål är goda livsvillkor, attraktivt samhälle och effektiv organisation.

4.2 Globala målen

Kommunen är en av 146 kommuner och regioner i Sverige som deltar i projektet Glokala Sverige. Projektet syftar till att jobba för en hållbar utveckling i hela landet genom att jobba med Agenda 2030 och de globala målen. Att delta i projektet möjliggör att göra kommunen mer hållbar och få ökad kunskap i de 17 globala målen. (ragunda.se)

4.3 Barnkonventionen

Barnkonventionen blev lag i Sverige 1/1 2020. I artikel 31² går att läsa om barns rätt till lek, fritid, kultur och vila. Barnen har med den lagen rätt att göra roliga saker på sin fritid, och landet ska sträva efter att alla barn får samma möjligheter att delta i kultur- och fritidsaktiviteter. Kommunen ska se till att det finns lekplatser, idrottshallar och andra ställen som barnen kan vitsas på.

4.4 WHO – World Health Organization

WHOs syfte är att alla människor ska uppnå en så god hälsa³ som möjligt, och man definierar hälsa som välbefinnande både som fysiskt, psykiskt och socialt. WHO har 194 medlemmar, däribland Sverige. 2010 kom de med vägledande riktlinjer angående riskerna för stillasittande beteende då man inte hade tillräckligt med bevis för att vägleda mer specifikt.

De sista 10 åren har bevisen ökat för vilka hälsoeffekter ett stillasittande beteende kan ge tillika vad ett mer fysiskt levande kan bidra till för positiva effekter, däribland i skolan. De nya bevisen inkluderar bl.a. påverkan av fysisk aktivitet på mentalt välbefinnande och kognitiva hälsoresultat.

2019 publicerade WHO nya globala riktlinjer⁴ för delvis fysisk aktivitet och stillasittande beteende. Den globala handlingsplanen för fysisk aktivitet 2018–2030 (GAPPA⁵) fick prioritet att uppdatera 2010 års riktlinjer. Man har kommit fram till att fysisk aktivitet är viktig i alla åldrar och att det kan främja både tillväxt och utveckling hos barn och ungdomar, och att regelbunden fysisk aktivitet upprätthåller fysisk, mental och social hälsa som möjliggör ett hälsosamt åldrande. Globalt är 1 av 4 vuxna inte tillräckligt aktiva och mer än 80 % av världens ungdomar är inte tillräckligt fysiskt aktiva, högsta antalet vuxna finns delvis i Europa. Vid mer aktiviteter så kan man förhindra NCD⁶:er som står för majoriteten av förtida dödsfall i världen. I Sverige⁷ är 90 % av dödsfallen orsakade av NCD (Icke smittsamma sjukdomar) WHO:s medlemsstater har enats om att minska dessa siffror med 10 % fram till 2025.

Fysisk aktivitet⁸ definierar WHO som varje kroppslig rörelse som produceras av skelettmuskler som kräver energiförbrukning, där ibland aktiviteter som utförs när man arbetar, spelar, utför hushållssysslor, reser och deltar i fritidsaktiviteter. Men de ska inte förvecklas med träning som är en planerad aktivitet som syftar till att t.ex. förbättra fysisk kondition.

WHO rekommendationer är:

Barn och ungdomar i åldern 5–17 år

- Bör göra minst 60 minuter av måttlig till kraftig fysisk aktivitet dagligen.
- Fysisk aktivitet på mer än 60 minuter dagligen ger ytterligare hälsofördelar.
- Bör innehålla aktiviteter som stärker muskler och ben, minst 3 gånger per vecka.

Vuxna i åldern 18–64 år

- Bör göra minst 150 minuter fysisk aktivitet med måttlig intensitet under hela veckan eller

² <https://www.barnombudsmannen.se/for-dig-under-18/barnkonventionen/lek-fritid-kultur-och-vila/>

³ <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/272722/9789241514187-eng.pdf>

⁴ <https://www.who.int/news-room/articles-detail/public-consultation-on-the-draft-who-guidelines-on-physical-activity-and-sedentary-behaviour-for-children-and-adolescents-adults-and-older-adults-2020>

⁵ Gappa = Global action plan on physical activity

⁶ NCD = non-communicable diseases (icke smittsamma sjukdomar)

⁷ <http://ncdsverige.se/vad-ar-ncd/>

⁸ <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/physical-activity>

göra minst 75 minuters fysisk aktivitet med kraftig intensitet under hela veckan, eller en motsvarande kombination av aktivitet med måttlig och kraftfull intensitet.

- För ytterligare hälsofördelar bör vuxna öka sin fysiska aktivitet med måttlig intensitet till 300 minuter per vecka, eller motsvarande.
- Muskelstärkande aktiviteter bör utföras med större muskelgrupper två eller flera dagar i veckan.

Vuxna 65 år och äldre

- Bör göra minst 150 minuter fysisk aktivitet med måttlig intensitet under hela veckan, eller minst 75 minuters fysisk aktivitet med kraftig intensitet under veckan, eller en motsvarande kombination av aktivitet med måttlig och kraftfull intensitet.
- För ytterligare hälsofördelar bör de öka fysisk aktivitet med måttlig intensitet till 300 minuter per vecka, eller motsvarande.
- De med dålig rörlighet bör utföra fysisk aktivitet för att förbättra balansen och förhindra fall, 3 eller fler dagar per vecka.
- Muskelstärkande aktiviteter bör utföras med större muskelgrupper, två eller flera dagar i veckan.

WHO menar att för att öka fysisk aktivitet kräver en kollektiv insats, och man jobbat med en global handlingsplan för att påskynda framstegen när det gäller att uppnå de globala frivilliga NCD-målen som framställdes för 2025 och för det Globala målen satt för 2030. WHO menar att den nya handlingsplanen kommer direkt att bidra till att man uppnår 6 av de globala målen (3, 2, 4, 5, 8 och 9).

4.5 UNF Kommunrankning 2019

Ungas nykterhetsförbund gör årligen en enkät⁹ som skickas ut till alla landets kommuner. Med den som grund så rankar man kommunerna utifrån hur tillgång till bra fritid för unga ser ut. Enkäten poängsätts utifrån åtta frågor och hur mycket varje kommun satsar på kultur och fritidsverksamhet per invånare och år¹⁰.

UNF vill med sin enkät påvisa att fler kommuner behöver satsa på att de unga får en meningsfull fritid och ska engagera sig när inte regeringen gör det. Man ser att alkoholkonsumtionen sjunker bland de unga men att det unga istället vänder sig till andra preparat.

De menar att när unga får vara med att ta fram idéer och bestämma så ökar det känslan av sammanhang, de lär sig demokrati och att samarbeta. Att kommunen ser till att det finns tillgång till nyktra mötesplatser och fritidsgårdar ger ungdomarna ett meningsfullt sätt att spendera helgen på men utgör också en trygg plats alla dagar i veckan speciellt för de som inte har en bra hemmiljö. De anser att kommuner ska satsa extra på gratis lovaktiviteter då man ser att vuxna dricker mer under semester och annan ledighet. 2019 var det 320 000 barn som farit illa i landet pga. vuxnas alkoholkonsumtion.

Man ser i undersökningen att Jämtland är ett av de sämsta länen att ge unga inflytande över beslut gällande sin fritid, inga av kommunerna har målgruppsanpassad information, bara en kommun har ungdomsfullmäktige och alla kommuner utom Östersund och Ragunda har andra riktade åtgärder. Men däremot är alla kommuner bra på att ha kampanjer och drogfria aktiviteter i sitt ANDT arbete.

⁹ https://www.unf.se/wp-content/uploads/2019/11/Kommunrankningen_2019.pdf

¹⁰ https://www.kolada.se/verktyg/jamforaren/?_p=jamforelse&focus=16788&tab_id=92539

2019 var det 223 st av landets 290 kommuner som svarade på enkäten, snittpoäng var 2,9, Bäst 4,6 och sämst 1.0. Jämtland har lyckats lyfta sig från tredje sämsta län (2018) till fjortonde bästa 2019 och ligger på 2,6 poäng. Ragunda ligger sämst till i länet och som tredje sämsta i landet med sina 1,2 poäng, men har ändå höjt sig från 0,9 till 1,2 poäng från föregående år.

4.6 Arbetsförmedlingen och J-H SISU

I möte med handläggare på Arbetsförmedlingen i Hammarstrand så ser man positivt på om kommunen skulle tillsätta en funktion som jobbar mer ut mot föreningslivet.

Arbetsförmedlingen har en känsla av att många inte vet vilka resurser som idag finns inskriva hos dem och är intresserade av att samarbeta mer med kommun och föreningar så att man tillsammans kan hitta bra lösningar för arbetssökande och föreningar som behöver arbetskraft.

J-H SISU har idag en konsulent (Anna) som jobbar i Ragunda enligt avtal med kommunen. Man har genom åren jobbat väldigt aktivt mot vissa föreningar efter förfrågan och bidragit både med utbildningar, ekonomiska bidrag till projekt, och mot skola i ett rörelseprojekt. Med en funktion i kommunen så ser man att det skulle vara enklare att hitta fler gynnsamma vägar att samverka och för att nå föreningarna, och ser därför att det skulle vara positivt med en funktion i kommunen som jobbade mer mot förenings- och fritidsverksamhet.

I kontakt med JH SISU så önskade de läsa igenom utredningen när den var färdigställd, och efter det kom följande kommentar:

”Givetvis stöttar RF-SISU Jämtland-Härjedalen tillsättningen av en föreningssamordnare helhjärtat. På enbart nuvarande 15 % finns inga realistiska möjligheter att samordna, leda, utveckla, och se över behov kring anläggningar eller föreningsstöd såsom framgår i utredningen.

Idrottsrörelsen är Sveriges största folkrörelse där 9 av 10 barn någon gång är medlem i en förening. Genom delaktigheten i föreningen vinner vi inte bara glädje och gemenskap utan även utveckling av personliga egenskaper såsom sociala färdigheter, psykologiska färdigheter och förstås de fysiska färdigheterna vilka alla bygger välmående och engagerade människor. Här finns massor att vinna på ett väl fungerande föreningsliv där invånarna i kommunen vill stanna kvar i föreningen och fortsätta utvecklas – som idrottare och ledare, men framförallt som människor. Föreningen är den naturliga samlingsplatsen (förutom skolan) där ett medlemskap är en röst, alla räknas och alla behövs. Här finns möjligheter att påverka och hitta livslång gemenskap. Med en föreningssamordnare med god lokalkännedom och kunskap om samverkansmöjligheter och regelverk ges föreningen goda möjligheter att hitta samarbeten och erbjuda kommunens invånare en aktiv fritid.

De flesta kommunerna i vårt distrikt har en eller ibland två personer som jobbar med föreningsfrågor, vilket gör att frågorna naturligt hamnar på agendan, här tänker jag att du har egna erfarenheter genom olika projekt och ser vad din täta föreningskontakt genererat? Genom en kommunanställd föreningssamordnare skapas förutsättningar för att arbete långsiktigt och hållbart, vilket projektanställningar inte möjliggör.”

4.7 Sveriges nya geografi 2019

”Människor flyttar till platser där de vill leva, bo och arbeta. Företagen och jobben kommer med människorna.” skriver Sweco i sin samhällsanalys (*Sveriges nya geografi 2019*).

I deras samhällsanalys¹¹ framgår det att flytt mönstret har förändrats då människor och företag idag inte är lika platsbundna som förr, utan flytten motiveras oftare av boendemiljö och livskvalité. För att kunna leva där man vill så ser man att arbetspendling har blivit en kompromiss, och idag är det en tredjedel som inte arbetar i sin boendekommun. Förändringarna i flytt mönstret skapar nya krav på en kommun som nu måste ha ett helhetserbjudande som är attraktivt.

Att kunna erbjuda ett rikt kultur- och fritidsutbud är en stor attraktionskraft för bofasta kommuninvånare, turismnäring och möjliga framtida invånare. Föreningslivet är de som i störst utsträckning jobbar för att kunna det i en kommun.

4.8 Föreningslivet i Sverige och Ragunda statistiskt

Statistik från SCB¹² visar att 75 % av Sveriges befolkning, 16 år och äldre, är medlem i en förening. De som är ”mitt i livet” utgör den större skaran, vilket delvis beror på att man är med i en facklig organisation. Av dessa 75 % är det endast 29 % som deltar aktivt i en förening.

Vidare i statistiken så ser man att i åldern 70–79 år är det hela 36 % (39 % män och 33 % kvinnor) som är aktiva, vilket är 7 % över riks medlet, och i åldersgruppen 20–29 år är endast 22 % av männen och 20 % av kvinnorna som är aktiv. För att vara aktiv i en förening har man antingen ett förtroendevärt uppdrag eller hjälper till att ordna aktiviteter eller dylikt.

Ragunda har idag ett 150 tal föreningar registrerade¹³. Med en styrelse på 5 personer genererar det 750 personer. Vanligtvis är en styrelse minst på 7 personer vilket då skulle genererar 1050 personer. Det är ca 1/5 (20 %) av kommunens totala invånare.

Ser man då på Ragunda kommuns invånarantal bakåt i tiden och jämför med statistiken från SCB så kan man lättare förstå att det förr har funnits större möjlighet till att driva fler föreningar utifrån befolkningsantalet, men även att det är den generation som i dag är aktivast som också är de som är född/uppvuxen i perioden innan man såg att föreningslivet började tappa medlemmar, vilket började ske på 90-talet.

Antalet föreningar tar upp många eldsjälar, men utan generationsskifte så kommer föreningarna också snart stå utan dem. Utgår man från statistiken och jämför den med antalet föreningar i kommunen idag så visar det att det finns få kvar att engagera om man inte jobbar för att vända på trenden.

4.9 Föreningslivets arbete och nytta ur olika perspektiv

Man kan säga att föreningar är kommunens byggstenar då det gäller att kunna erbjuda en aktiv fritid, det är inte specifikt för Ragunda kommun, utan det gäller för hela landet. Sverige i sig är unikt med föreningsverksamheten¹⁴ som bedrivs här, och det unika är inte att en skara människor möts genom ett intresse och jobbar ideellt, utan det unika är det demokratiska sätt

¹¹ <https://www.sweco.se/vart-erbjudande/projekt/sveriges-nya-geografi/>

¹² <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/levnadsforhallanden/levnadsforhallanden/undersokningarna-av-levnadsforhallanden-ulf-silc/pong/statistiknyhet/undersokningarna-av-levnadsforhallanden-2018-2019/>

¹³ Informations från Ragunda kommuns hemsida

¹⁴ <https://forening.se/bilda/det-svenska-foreningslivet/>

som föreningar bedrivs på och att så stor andel av landets invånare tillhör eller har tillhört en förening.

Forskning visar att tillhörigheten i en förening är viktigt för den enskilde individen av många olika orsaker (SCB), men det visar också att föreningslivet är som en skola i demokrati där man ges möjlighet att lära sig de demokratiska processerna vilket i sin tur leder till att man är mer engagerad i den storskaliga demokratin och har en större tillit till andra människor.

Forskning visar också att barn och ungdomar rör sig i allt mindre utsträckning. En studie från Centrum för idrottsforskning¹⁵ (2017) visar att endast 44 % av pojkarna och 22 % av flickorna nådde upp till rekommenderad fysisk nivå, vilket är 60 minuter/dag. Man ser också där att den psykiska ohälsan är ganska hög i delar av målgruppen och att övervikt och fetma har ökat., studien är gjord på elever i åk 5, 8 och gymnasiet åk 2. Dessa saker går att förebygga med fysisk aktivitet. En grupp motsvarande 6 % rör sig inte alls vilket är en rätt stor grupp. De är inte intresserad av någon av de aktivitetsformer som erbjuds idag varken på skolan eller via föreningar och det gör att man måste tänka utanför boxen, och inte glömma bort att samverkan mellan lokalsamhälle, skola och föräldrar är viktigt.

Regelbunden fysisk aktivitet är viktig för såväl fysisk som mental hälsa hos barn och ungdomar. Den mentala ohälsan kan lätt leda till ett utanförskap och Simon.B. och Emma.H. skriver i sin studie ”Det är precis som vilket ställe som helst i världen” En studie om prosociala aktiviteter för ungdomar – insatser, aktörer och samarbete”¹⁶ som är en studie gjord på en förort till Örebro med ca 6500 invånare, att en av faktorerna för uppkomsten av normbrytande beteende bland ungdomar är i framför allt bristen på aktiviteter under deras fritid.

I MUCFs rapport Ungas rätt till en meningsfull framtid – tillgång, trygghet och hinder (2020)¹⁷ Har man bl.a. sett närmare på hur tillgången till fritid och föreningsmedlemskap relaterar till symptom på psykisk ohälsa på unga. Rapportens underlag är bl.a. en enkät för målgrupp 16–29 år, och där ser man att unga med lagom med fritid har lägre risk att visa symptom på psykisk ohälsa så som stress, dålig sömn, huvudvärk och magont.

I boken Utanförskapets pris¹⁸ visar man vad ett utanförskap kostar för samhället, och skriver att det inte bara medför en social kostnad, utan även en ekonomisk. Vidare skriver de att de insatser som görs inom ramen för socialtjänst och skola kan få en större effekt om det finns ett helhetsperspektiv på individen och ideella krafter som är med och bidrar.

Enligt Swecos samhällsanalys är en attraktiv fritid hög prioritet i valet för vart man ska bo och vart man flyttar, och vidare så skriver Timothy , D, J i sin litteratur om kulturarvsturism¹⁹ kan man läsa i att det är viktigt för kultur- och kulturarvsturismen att det finns andra evenemang och aktiviteter som lockar i närheten av turismbesöksmål då det i många avseenden är så att kulturplatserna är sekundära attraktioner och har många tillfälliga besökare som klassificera sig som potentiella kultur- och kulturarvsturer.

På Ragundadalen.se som är Ragunda kommuns officiella hemsida för turism, arrangemang och evenemang så ser man att kulturarvsattraktioner är något som finns mycket av i

¹⁵ <https://www.idrottsforskning.se/unga-ror-sig-for-lite-visar-unik-studie/>

¹⁶ <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:290749/FULLTEXT01.pdf>

¹⁷ <https://www.mucf.se/publikationer/ungas-ratt-till-en-meningsfull-fritid-tillgang-trygghet-och-hinder>

¹⁸ Utanförskapets pris, en bok om förebyggande sociala investeringar – Ingvär Nilsson, Anders Wadeskog, Lena Hök och Nima Sanadaji. ISBN 978-91-44-10537-6 utgivningsår 2014 upplaga 1:4

¹⁹ Cultural Heritage and Tourism - An Introduction (Timothy, D, J. kap. 2)

kommunen. Dessa attraktioner bedrivs inte bara utav kommunen utan också av föreningar, företag och andra organisationer.

Av ovan nämnda anledningar är det viktigt att man får ett helhetsperspektiv av hur allting hänger ihop, och vilka långsiktiga effekter det kan ge hela kommunen av att arbeta mer aktivt mot föreningar än man gör idag, men även vad det skulle göra om man väljer att inte göra det.

5 Omvärlden

Genom den omvärldsanalys som gjorts i utredningen kan man se att de flesta kommuner jobbar någorlunda lika gällande föreningsbidragen, men med olika förutsättningar och i lite olika utformningar. Man ser också att många kommuner går in och driver fritidsgårdar själva eller genom olika samarbeten. I sammanställningen har enbart bidrag som inte Ragunda kommun erbjuder tagits med då det är bra att få med sig nya idéer till revideringen av de som man idag erbjuder. Ragunda kommuns föreningsbidrag finner man på hemsidan (ragunda.se). Bräcke och Vindeln har ett eget avsnitt där intervjuerna är sammanfattad utifrån hur man jobbar idag och de olikheter som finns mellan Ragunda och dem.

5.1 Hur jobbar andra kommuner med förening och fritidsverksamhet, vilka typer av föreningsbidrag har man?

Östersund

Har fritidsgårdar som både bedrivs i kommunal regi och genom föreningar.

Bidrag till projekt för och tillsammans med barn och unga –

Kan sökas av föreningar för t.ex. prova-på- aktiviteter, projektägande förening – ar ska lyssna till vad barn och unga har för önskemål och se till så att dessa blir verklighet, men uppmuntrar olika föreningar att samverka. Man har utformat bidraget för att barn och unga ska få mer makt och inflytande över sin fritidsverksamhet.

Förenings- och organisationsbidrag för social verksamhet –

Bidraget betalas ut till föreningar inom socialnämndens verksamhetsområde, stöd till de föreningar/organisationer som bedriver kompletterande eller alternativ verksamhet till socialnämndens egen verksamhet. Kulturbidrag till unga, uppmuntra, stimulera och engagera unga att själva bedriva kulturprojekt. Bidrag till idrottsarrangemang. Bidrag till kulturarrangemang, kulturförening, ansökan om bildande, Utökat föreningsstöd för integration, Årsbidrag för kulturföreningar.

Krokom

Har fritidsgårdar som både bedrivs i kommunens regi och genom föreningar.

Bidrag för kultur för kultur – Talangtävlingen Spotlight

Strömsund

Har fritidsgård i Strömsund som drivs av kommunen och i övriga kommunen genom föreningar. Arrangörsbidrag, bidrag till fritidsgård- och öppen föreningsverksamhet

Åre

Har tre fritidsgårdar. Ett Mekka projekt som håller till delvis i JGY Åres

Fordonsprogramlokaler i Järpen. Startbidrag, för att gynna nya föreningar.

Kulturarrangemangsbidrag, för att stimulera arrangemang som riktar sig till kommuninvånarna. Evenemangsfonden, ekonomiskt eller stöd genom arbetskraft.

Anläggnings- och elbidrag, för drift, skötsel och eventuella investeringar till föreningsägda och/eller arrenderade anläggningar.

Berg

Ingen digital information gällande fritidsgård, men man har en aktivitetspark i Svenstavik. Förlustbidrag, om en förening har ett arrangemang som inte täck av annat bidrag från kommunen men som går i förlust. Föreningssocialt bidrag, för särskilda insatser, aktiviteter eller annat som bedöms viktigt ur social och geografisk synpunkt. Investeringsstöd, endast för 2020. Övriga bidrag, ett bidrag som gagnar bygden och som är öppet för allmänheten och som inte nyttjar någon annan bidragsform. Kulturbidrag. Ideslanten, stöttar ungdomar som vill göra något för andra unga i kommunen. Sommarlovsentreprenör 2020, ungdomar födda mellan 2000–2004 kan skapa sitt eget sommarjobb.

Härjedalen

Har fem fritidsgårdar men anställda fritidsledare. Övriga stöd till fritidsverksamhet, stöder verksamhet i ungdomsorganisationer om inte berättigas andra bidrag.

5.2 Hur jobbar Vindeln och Bräcke kommun med stöd till föreningar?

Kommun	Län	Folkmängd	Area	Land	Sjö	Täthet
Vindelns kommun	Västerbottens län	5416	2846,87	2630,05	216,82	2,06
Ragunda kommun	Jämtlands län	5315	2633,10	2510,96	122,14	2,12
Bräcke kommun	Jämtlands län	6351	3783,41	3408,09	375,32	1,86

Vindelns Kommun, samtal med Malin Bjurén:

En person som jobbar som kultur och fritidschef, har liknande arbetsansvar som i Ragunda Kommun, men jobbar också med biblioteken och simhallarna i kommunen. En person hjälper till med det administrativa vid utbetalningar av föreningsstöd.

Ridhuset hyr kommunen av en privat aktör, en förening driver det. Kommunen står för en del fasta kostnader, föreningen står för övriga. Föreningen lyfter stora bidrag från kommunen för att kunna säkerställa sin drift och verksamhet. Föreningsägda anläggningar kan lyfta anläggningsbidrag för att sköta anläggningarna.

Kommunen följer sin grannkommun Robertsfors och startar ett idrottsråd tillsammans med SISU. Robertsfors har haft det arbetssättet ett tag och tycker att det gett ett positivt resultat, det är också något som SISU förespråkar. En representant per förening är erbjuden att delta i rådet. I idrottsrådet är tanken att man ska kunna lyfta behov och utmaningar m.m.

Föreningarna betalar 50: -/timme då de bokar in sig i hallarna. Skolan har tillgång till anläggningarna som är utomhus gratis under skoltiden.

Kommunen har en stor fritidsanläggning som är uppbyggd på 90-talet. Kommunen bekostar den, men den har föreningsdrift. Föreningen får bidrag för att sköta den. Isen kostar mycket

pengar, men man har en hockeyverksamhet som bara ökar. Man behöver tyvärr neka föreningarna till mer istid än de har idag då det inte är ekonomiskt möjligt att ge dem det. Kommunen driver också fritidsgård genom skolans verksamhet. Fritidsgården är endast på centralorten och då i skolans cafeteria och uppehållsrum. Under en tid hade man även en fritidsgård som drevs av en förening ute i en by, men den är nedlagd idag.

Fritidsgårdsverksamheten har legat nere under en period men man fick då stora problem ute i samhället, av den anledningen valde man öppna i kommunens drift. Socialtjänsten har märkt att problemen som övervägande var alkohol och droger i kommunen har minskat efter det att man startat upp fritidsgård på nytt. Man har en gårdsföreståndare och flertal fritidsledare. Dagtid så jobbar personalen i skolan som stödpersoner, assistenter och till att vara ute i skolan för att finnas som stöd, ordna aktiviteter i uppehållsrummet och plocka upp dem som inte är på lektioner eller inte mår bra. Man ser en stor skillnad på skolan genom att jobba på det här viset och genom att ha ett uppehållsrum, vilket tidigare blev biblioteket som ligger i anslutning till skolan.

Högstadieskolan är idag låst så att inga äldre elever, och andra obehöriga kan komma in på skolan, vilket gett skolan ett lugnare klimat. Största utmaningen som kommunen ser gällande fritid och förening är hur man ska kunna underhålla sina anläggningar då man ligger efter i det arbetet.

Bräcke kommun, samtal med Anna Lundström:

Bräcke har en enhetschef för kulturskola, bibliotek, kultur och föreningsliv, som ansvarar för utbetalning av föreningsbidrag, och en assistens som går igenom genom alla papper som inkommer från föreningarna.

Kommunen har en årlig budget till föreningsbidrag på 1,8 milj./år. Man har aldrig haft några problem med att få igenom den avsatta summan då man inte ser det som en utgift utan istället ser det som en investering som växlas upp flerdubbelt av ideella krafter och det gynnar alla som bor i kommunen. Landsbygdsutvecklaren i kommunen hjälper både föreningar och företag med bidragsansökningar då man har många ekonomiska föreningar. Kommunstyrelsen är generösa och kan gå in med pengar då förenings sökt externa medel från bl.a. arvsfonden och går ofta in med 15–30%.

Slalombacken Svedjebacken ägs av förening, får årligt driftbidrag på 90 000: -. Man stöttar även upp på andra sätt. Driftbidraget är uträknat på elkostnaderna som backen har. Mickelbacken och en till slalombacke i kommunen är kommunägda. Kommunen tar alla fasta kostnader. Förening sköter pistning av backen och allt annat omkring, får föreningsbidrag men inte så högt.

Tekniska ansvara för relationen med de föreningar som sköter anläggningar. Behov av att ha en funktionell relation då kommunen själv aldrig skulle ha råd att driva fritidsanläggningarna och är i behov av föreningarnas arbete. Hembygdsföreningar har ett samverkansråd, där man bjuder in kommunen.

Tre fritidsgårdar drivs i föreningsform och får aktivitetsstöd, man har fritidsgård med kommunalt stöd på 4 centralorter. Kommunen hyr lokalerna och utöver det får föreningarna ett relativt stort bidrag på 85 000: - I Gällö driver skolpersonal fritidsgården på kvällstid, de har samma bidrag som föreningarna, men lägger mest troligt till en peng från egen budget för att kunna bygga tjänster.

I Bräcke avlönar kommunen just nu personal, men man ser det inte som en bra lösning då enhetschef får många extra arbetsuppgifter. Erfarenheten är att om orten är tillräckligt liten, ca 400 personer, så funkar det att ha föreningsdriven fritidsgård. Mellanstadiebarnen är de som oftast kommer på fritidsgårdar. Saknar nattvandrare, men ser behovet. Att nattvandera är ideellt, och man kan hamna i obehagliga situationer. Har en tanke om att det skulle gå att samarbeta med socialtjänsten för att få ett lyft, och placera fritidsgårdar på de verksamheter som jobbar med/har kunskap av barn och unga. Totalt av föreningsbidragen går ca 700 000:-/år till fritidsgårdar, exkl. hyreskostnaderna.

Kommunen har ett utvecklingsbidrag där kommunen är generös då det gäller samarbeten. Bidraget finns till för att föreningarna ska kunna testa nya former för sin verksamhet. Man söker på de kostnader man har, kommunen räknar på en högre kostnadstäckning om det gäller barn och unga, vuxna 30–35% av kostnader.

Ishallen är dyraste anläggningen i kommunen, driftkostnad låg på för ca 5 år sedan ca: 5–600 000: -/år. Dyr anläggning då man måste investera, hamnar på miljonklassen.

Andra bidrag man har som inte Ragunda erbjuder är bidrag till byaktiviteter för föreningar som ordnar större evenemang och kulturbidrag.

6 Sammanfattning föreningsmöten och enkätundersökningar

Delaktighet har varit ett ord och verktyg som genomsyrat hela utredningen, då föreningarna och fritiden bygger på människors delaktighet på ett eller annat sätt. Att nästan fångat in 1/5 av Ragundas invånares åsikter till rapporten har varit värdefullt. Nedan följer en mindre sammanställning då man getts utrymme till fri text i sina svar, och fullständiga rapporter ligger med som bilaga. Allt arbetsmaterial finns att tillgå om så önskas, men är inte medtaget som bilagor på grund av mängden.

6.1 Föreningsmöten

"Hitta nya möjligheter – inte hinder"

"Få bort politiken mellan tätorterna – vi är EN kommun"

Föreningsmötena har engagerat ett 60tal individer, men i efterhand hade fler önskat delta då man inte från början förstått anledningen till mötena och möjligheterna med dem. Föreningarna har varit mycket positiva till mötena och önskade fler likande möten och många såg fram mot mötena för att få diskutera föreningsbidragen då det inte hanns med på första omgången möten. Tyvärr så har de mötena fått utgått pga. rådande samhällssituation. Nedan kommer kort sammanfattning av dialogerna.

Kommunen måste se "ringar-på- vattnet-effekterna" av att kunna ha en driven person som jobbar ut mot föreningslivet och de måste förstå de socioekonomiska vinsterna som blir av att ha aktiva föreningar. Man har önskemål om att få jobba aktivare mot skolan och att de visar intresse av föreningslivet. Delvis så skulle föreningarna kunna ha aktiviteter på "elevens val", men också kunna få komma och presentera sig på skolor och visa vad man har att erbjuda, så man tillsammans t.ex. kan utbilda, informera och engagera de unga i hur föreningar och styrelseuppdrag fungerar. Kan man engagera de unga och erbjuda en rik fritid så kanske man kan få dem att bo kvar även efter gymnasiet.

Det pratas vidare om att det behövs en samordnare och fritidspedagoger för att ha en kontaktperson och tydliga kanaler och ansvarsfördelningar. Det önskas administrativ hjälp vid

projektansökningar och någon som jobbar med att träffa föreningarna ute i verksamheten och med att alla föreningar har varsin målsättning och handlingsprogram. Kommunen bör ta ansvaret för fritidsgårdar och mötesplatser i hela kommunen för att få kontinuitet i verksamheten och ett stabilare samhälle men även att kommunen engagera sig mer i ANDT frågor och för att förebygga dem.

Man ser att behov av samarbete finns och några sammanfattar möjligheterna av det såhär:

Större evenemang>> Fler aktiviteter >>Bättre ekonomi>>Lärdomar>>Gynna näringsliv>>Ragunda på kartan>>Fler som mår bättre

För att nå till ett bättre samarbete funderas det på om gemensam plattform eller en typ av paraplyorganisation skulle vara en bra lösning, men hjälp från en samordnare. Samtidigt som önskemål om nya anläggningar kommer upp så pratar man också om att man ska satsa på de vi har och rusta upp dem istället för att bygga nytt. Det är viktigt för samtliga att föreningsbidragen fördelas mer rättvist och man önskat procentuell höjning varje år för att följa de ökade kostnaderna. Alla föreningar kom med många bra åsikter, och framtidstron finns hos övervägande men man ser behovet av stöttning på olika vis, mer engagemang och fler medlemmar. Man anser att kommunen behöver en större tillströmning av turister och inflyttning av både boende och företag. Sist men inte minst är man enig om att kommunen måste återuppta inflyttarträffar och då tillsammans med föreningslivet.

6.2 Enkät menti.com och Ragundas hemsida

Enkätundersökning via kommunens hemsida, sociala medier och skolans mail till målsman. Har besvarats av 172 personer. Kort sammanställning nedan.

79,4% av de som svarat är idag medlem i någon förening, av dem uppger 45,9% att de är stödmedlemmar. 57,6% av de som inte är medlemmar skulle kunna tänka sig att bli medlem om det fanns aktiviteter som passade dem, och 33,3% av de som idag inte är medlem skulle kunna tänka sig att vara stödmedlem till en förening som bidrar med något bra.

Vid frågan på varför man valt att bo i Ragunda kommun och vilka som ansvarar för en aktiv fritid så stämmer enkätsvaren bra överens med svaren från föreningsträffarna.

Man ser att de som bor mer ute i byarna anser att de själva och tillsammans med föreningar ansvarar för en rik fritid, medan de som bor mer i tätort anser att det ligger på kommunen eller hela samhället. Natur, familj, trygghet och hembygd, det är fyra av största anledningarna varför många väljer att bo i Ragunda kommun.

På frågan om vad som saknas och vad man anser att kommunen ska jobba mer med så fick vi bl.a. dessa svar som även de stämmer bra överens med de möten som varit med föreningar. 10 % av de som besvarat den officiella enkäten har deltagit på något av föreningsmötena.

”Samordning och gemensam plattform för föreningar för att möjliggöra och underlätta samverkan föreningar emellan.”

” Det viktigaste är att få våra barn/unga att lära sig tycka om att röra på sig så att detta blir en del av vardagen, ingå i livsmönstret.”

”En långsiktig plan gällande folkhälsa och hur föreningslivet kan bidra till ett hälsosamt sammanhang för kommuninvånarna, speciellt de unga.”

”...att ägna tid åt att diskutera med kommunen och göra konsekvensanalyser och kämpa för överlevnad ska inte vara den dagliga verksamheten i föreningarna”

”Med den digitala utvecklingen, och att allt fler barn sitter hemma vid olika skärmar, är kommunernas bidrag till föreningarna ett viktigt bidrag till folkhälsan! Viktigare nu än det var för 10 år sedan.”

”Krav på ANDT-policy i föreningen för att få del av föreningsbidrag.”

”Först och främst behövs det någon typ av större sporthall i Hammarstrand som är centralorten. Hade mina barn varit lite större och t ex spelat innebandy eller Handboll i xxxxxxxx så hade vi aldrig flyttat hit. ”

”Förebyggande och hälsofrämjande.”

”Hela samhället tjänar på, inte minst ekonomiskt, att alla innevånare, oavsett ålder, ges möjlighet/inspireras till rörelse. Mindre sjukvårdskostnader, gladare människor (träning fyller på måbraämnen som serotonin, endorfiner, dopamin mfl) mer tillfällen till gemenskap mm Dessutom finns hur mkt forskning som helst som visar hur skolresultat förbättras när mer rörelse införs i skolan. Ngt som borde vara självklart.”

”Läggs det jobb i älven så kommer det även locka många turister till kommunen!”

”De behöver få möjlighet att prova på många olika aktiviteter/idrotter.”

”Barnens aktiviteter går före så mycket annat i vuxnas liv så det är A och O att det kan erbjudas för att ens kunna tänkas på en flytt till Ragunda.”

6.3 Enkät elever på grundskola, JGY och SFI

Totalt har 442 grundskoleelever varit med och haft sin åsikt i utredningen, 20-tal gymnasieelever och ett 30-tal SFI elever har bidragit med vad önskar av sin fritid. I samtal med JGY och SFI har berörda lärare också deltagit och den informationen är intagen från tidigare projekt genom AMI september 2019.

Som grundskoleelev i Ragunda kommun så är det spridda erfarenheter om vad föreningsliv är. Många av de tillfrågade tror att man är medlem i en förening men vet inte med säkerhet även om ett stort antal kryssat för det i enkäten. Eleverna har fått information om att det är frivilligt att delta i enkätundersökningen, men efter hejjarrop från klasskamrater och med insikt om att få sin röst hörd har alla som varit närvarande deltagit. Lärare i berörda klasser har varit behjälpliga i att försöka förklara och engagera eleverna samt fylla i enkäterna. I Förskoleklass – 3e klass har frågorna tagits gemensamt och man har besvarat genom handuppräckning vilket varit överenskommet med lärarna. Ett mail till alla berörda målsmän har gått ut via skolans mailsystem för att informera om utredningen och att besök på skolor skulle ske.

Man har fått uppskattat sin skärmtid, vilket visar att en stor andel av eleverna ”tror” att man ser på tv/telefon/surfplatta/dator kring 3 timmar eller mer/dag. En andel elever har en rätt aktiv fritid där man har säsongsbetonade aktiviteter så som bad och skoter med på listan tillsammans med någon träningsaktivitet genom förening eller hemma. Medan en annan andel som också ser sig rätt aktivt ”hänger på byn” med kompisar, sover, kollar Netflix eller Youtube.

Sedan finns ytterligare en grupp där man ärligt talar om att man inte gör så mycket på sin fritid, man är hemma och sysselsätter sig, eller sitter på sitt rum. Vissa på grund av att de inte har några vänner, andra på grund av att det inte finns några aktiviteter som faller dem i smaken eller för att de kanske inte har någon skjuts. Många uppger att man är tillsammans med familjen, husdjuren och vänner. Många skriver också att de saknar någonstans att ”hänga”, både ungdomsgård och motorgård saknas men också aktiviteter som inte är lagssporter, mer kreativa aktiviteter och aktiviteter som riktar sig mot tjejer som har

normbrytande intressen. Lika så har man önskemål om bättre kollektivtrafik på tider som passar för att man ska kunna umgås och inte bara åka till skolan tur och retur. Många kan tänka sig att hjälpa till om det ordnas aktiviteter som faller i deras intresse.

Vid ett besök på JGY i Bispgården så fanns möjligheten att prata både med SFI-elever och det två lägsta klasserna på gymnasiet och deras lärare. Från SFI:s elever kommer önskemål om aktiviteter på dagtid tillsammans med svenskfödda för att få lära sig språket snabbare och få möjlighet att träffa nya människor. Det framkommer att man inte vet så mycket om vilket utbud som finns i kommunen av fritidsaktiviteter och man vet inte heller riktigt vart man ska finna informationen om träningstider etc. och även om lärarna är många behjälpliga i kontakter så tillbringar de flesta sin fritid och lediga dagar hemma. Det finns önskemål om allt från matlagningskurser, simskola och korpfboll till att sy, läsa, spela sällskapsspel eller träna kampsport.

När sedan träffen men gymnasieeleverna sker så kommer det fram att de flesta som kommer från andra kommuner och bor på elevboenden inte gör så mycket på sin fritid de dagar de vistas i kommunen. De tillbringar den större delen av tiden på sina rum eller i gemensamma utrymmen. Man saknar så enkla saker som att kunna få äta tillsammans med andra eller att kunna "hänga" på en fritidsgård.

Men även där finns idéer om bl.a. kampsport, gemensamma mekkvällar, olika kurser och frisbeegolf. Alla, även de som är bofasta i kommunen är eniga om att det finns mycket att önska av fritidsgöromålen på orten och att det skulle gynna både kommun och skola inför framtiden om det fanns ett större utbud. Man ger även förslag på att JGY skulle satsa på en linje för att nå fler tjejer så att det blir en jämnare könsfördelning på skolan vilket skulle vara positivt för klimatet i skolan.

6.4 Avtal på fritidsanläggningar

De avtal som finns i kommunen har setts över tillsammans med berörda tjänstemän. Man har förklarat orsakerna till att avtalen finns och vilka lagar och förordningar kommunen har att följa på mark och de anläggningar de äger. Man ser föreningarna som enda lösningarna till att kunna driva många av fritidsanläggningarna, då det inte finns utrymme för egna resurser. Det finns en medvetenhet om att vissa anläggningar har behov för att renoveras och man gör det bitvis då utrymme finns i budget. Budgeten som följs är tight och man vet att en del verksamheter som bedrivs i fritidsanläggningarna inte skulle kunna bedrivas utan tillskott från kommunen.

Befintliga avtal på fritidsanläggningar kommunen äger helt eller delvis:

Stuguns IP – Kommunen har fasta kostnader och skötsel av plan, tjänsteköp av Stuguns BK för att sköta vissa delar t.ex. städning av klubbhus

Hammarvallen IP - Kommunen har fasta kostnader och skötsel av plan, tjänsteköp av Ragunda BK för att sköta vissa delar t.ex. städning av klubbhus

Östervåg IP - Kommunen har fasta kostnader och skötsel av plan, tjänsteutbyte av Bispgårdens IF för att krita plan och ställa iordning inför match (Dnr: 2018/155)

Gymmet Forshallen- Hör samman med avtalet gällande Östervåg IP. (Dnr: 2018/155)

Ridhuset Dövikén- Ridklubben Östjämten innehar ett driftbidrag och ersättning för (tjänsteköp)skötsel av anläggningen.

Geråbadet – Kommunen ansvarar för besiktning och viss reparation, tjänsteköp av Fors Intresseförening gällande driftkostnader, tillsyn, årliga underhåll m.m. (Dnr: 2014/626)

Badet i Stugun- Kommunen har fasta kostnader, tjänsteköp av Stuguns BK för att sköta öppethållande m.m.

Slalombacken Hammarstrand - Kommunen äger 5 %, företaget får ett bidrag för att man från kommunens sida ska kunna säkerställa att anläggningen hålls öppen för bofasta och turism i säsong. Avtalet innefattar bl.a. även att skolbarn har fri åkning på sportlov.

Koppelhälla - Kommunen har fasta kostnader och skötsel, tjänsteköp av Hammarstrand Camping under 2019 för att sköta vissa delar för att ha möjlighet att öppethålla anläggningen under säsong.

Utanför avtal men betalas av kommunen:

Elljusspåret i Bispgården – Kommunen står för elen då dessa kostnader är sammankopplat med Östervågs IP, inget avtal behöver upprättas. Förening lyfter föreningsbidrag för skötsel.

Elljusspåret i Hammarstrand – Tjänsteköp och driftbidrag till Kullstabackens ägare för underhåll och el.

Inget avtal idag:

Elljusspår Stugun- Elljusspåret är helt föreningsdrivet bortsett från att de mottar samma föreningsbidrag som föreningen som sköter elljusspåret i Bispgården vilket också kan likställas med det tjänsteköp kommunen gör för att upprätthålla elljusspåret i Hammarstrand.

7 Analys och avslutande diskussion

Med frågeställningarna som grund så presenteras nedan resultat och diskussion utifrån de fakta som redovisats i analysen.

Vad har föreningar och kommuninvånare för behov och framtidstro idag?

Resultatet från föreningsmöten och enkäter visar tydligt att det finns olika typer av behov i kommunen, både från föreningsmännskor, kommunens barn/ungdomar och från de som idag inte tillhör en förening. Men sammantaget att det finns behov av en funktion i kommunen som jobbar mer mot föreningslivet och fritidsverksamheter.

Fritid är en viktig sysselsättning i alla människors liv och det finns studier som visar att en aktiv fritid får människan att må bra, och det framkommer att en människa som av olika orsaker inte känner en samhörighet i ett samhälle och hamnar i ett utanförskap kan i längden kosta en kommun och ett land mycket mer än det skulle kosta att jobba mot utanförskap.

Att jobba mot utanförskap kan man göra på många olika vis, till exempel genom ett kommunalt samarbete mot ideella organisationer och skola, där man då kan fånga upp människor redan i tidig ålder. Sammankopplar man fakta från analysen till föreningarnas

behov och att de har en positiv framtidstro och vilja att utvecklas så kan en funktion i kommunen bidra positivt både till föreningslivet men också för att uppnå de olika kommunala målen, att arbeta mer långsiktigt hälsofrämjande och då även mot de globala målen.

Med analysen som bakgrund föreslås därför att anställa in en funktion i kommunen på 100 % som föreslås att med kommunens mål som riktlinjer tillsammans med föreningslivets behov jobba aktivt för att utveckla samhället ur ett helhetsperspektiv på de positiva effekter det kan ge från individnivå till kommunal nivå.

Vem äger och vem betalar för kommunens fritidsanläggningar?

Samhällsbyggnad står i dag för alla omkringliggande kostnader för de fritidsanläggningar kommunen äger. Utöver sedvanliga avtal så ges ett årligt bidrag till Kullstabacken i Hammarstrand som drivs av ett företag och då med avtal upprättat av kommunalråd.

Utifrån fakta i analysen så föreslås att nedan nämnda avtal ses över, vilket kommer att medföra en extra kostnad för enheten gällande elkostnader i elljusspår. Därför föreslås också att man utökar budget för enheten så att man från organisationens sida gynnar alla kommunens invånare likvärdigt.

Det föreslås också att man tillsätter en egen utredning med en långsiktig handlingsplan över mandatperiod för att kunna bibehålla och underhålla de anläggningar som kommunen redan äger. Vilka ska behållas, vilka ska avvecklas. Ska kommunen ha kvar ägandeskap eller ska de säljas ut. Man bör även se på effektivisering av armaturer till anläggningarna för att sänka nuvarande elkostnader.

Vidare är det önskvärt att man i skrivande av avtalen förtydligar vad som är ett tjänsteköp tillika driftbidrag, och att avtalen upprättas i god tid före säsong om det är årliga avtal. Att man möter föreningar och går igenom de fritidsanläggningar de ska sköta, tar in vad de se för behov och vad kommunen ser för behov och gör en gemensam handlingsplan på sikt, skräddarsyr avtal tillsammans som gynnar båda parter. Det gör att vi kan få tydliga avtal, mindre avundsjuka, större delaktighet och förståelse till kommunal budget och negativa beslut. Det i sin tur leder till att vi faktiskt kan ha anläggningar öppna då kommunen aldrig själv skulle ha råd att bekosta tjänster för att driva dem.

Avtal att se över:

Gymmet Forshallen- Avtalet är rekommenderas att ses över för att förtydliga att föreningen ansvarar för städning av lokal. (Dnr: 2018/155)

Slalombacken Hammarstrand - Avtalet är rekommenderas att ses över inför nästa avtalsperiod för att förtydliga motivet till bidraget.

Elljusspåret i Bispgården – Då kostnaderna ligger årligen runt 50 000: - så bör man se över om det går att minska förbrukningen genom att t.ex. byta ut armatur.

Elljusspåret i Hammarstrand – Avtal bör upprättas inför kommande säsong.

Elljusspår Stugun- Kommunen betalar eller betalar ut driftbidrag för elkostnader för elljusspår i Hammarstrand och Bispgården, och bör därför göra detsamma i Stugun fr.o.m. hösten 2020 för att få en likvärdig standard på alla skidspår som finns tillgängliga för skolorna i kommunen. Gäller inte elkostnader för klubbstuga.

Fördelas dagens föreningsbidrag på ett enkelt och rättvist sätt eller finns behov att förändra det, iså fall hur?

Under de möte som hunnits hålla i utredningen och genom de enkäter som besvarat så framkommer det att man på förenings- och individnivå anser att föreningsbidragen är orättvist fördelade över kommunen. Tre workshops tillsammans med föreningarna gällande föreningsbidragen har förberetts, men utgått i utredningen p.g.a. rådande samhällssituation med Covid-19. Meningen med att bjuda in till en workshop var att få tydliggöra hur dagens fördelning varit, men också för att få in förslag på hur bidragen som ska kunna sökas i framtiden ska se ut, anpassade efter den verksamhet som redan finns eller som önskas stötta i framtiden.

Med bakgrund till den entusiasm och engagemang som föreningarna uppvisat på de övriga mötena i utredningen tillika önskemål om att få vara mer delaktig så föreslås därför att man efter covid-19 fortsätter utredningen gällande föreningsbidragen och reviderar dem, förslagsvis genom den tillsatta funktionen i kommunen. Med att ha målgruppen med i diskussionen om bidragens utformning så kan man också få ett mer långsiktigt fungerande system som är anpassat efter förfrågan, det gör att bidragen går dit de gör störst nytta.

Gällande KS 2020/80, ansökan om bidrag från Stugubygdens framtid som återremitterades med hänvisning till utredningen så har ovan nämnda samhällssituation även gjort att den inte går att besvara i nuläget delvis då föreningsbidragen inte är översedda. Andra anledningar är att möte med presidiet har önskats, för att diskutera:

- Vad som anses vara föreningsbidrag nu och hur det önskas att de skulle se ut i framtiden.
- Vad som ska särskilja öppna ansökningar likt KS 2020/80 och föreningsbidrag då det in dag inte finns ett föreningsbidrag som ”matchar” ansökan.
- Hur det tänks på skillnaden att ta beslut på politisk nivå jämfört med tjänstemannanivå, tjänsteman jobbar i nära anslutning till föreningsliv, vilket kan uppfattas som jäv.

Det finns behov att diskutera detta, då det också är en budgetfråga, och det skulle vara fördel om det fanns riktlinjer även för öppna ansökningar, t.ex. att man enbart kan söka om de inte faller inom något av föreningsbidragen som finns.

Vilka risker och möjligheter påvisar utredningen?

Läser man enkäterna som fyllts i av kommunens elever så ser man att man saknar en hel del aktiviteter som gör att man väljer att stanna hemma. Enkäten visar också hur mycket de uppskattar att de själva har i skärmtid per dag och hur ofta de lämnar hemmet för att göra något de tycker är roligt. Enkäten frågar efter ledarstyrda aktiviteter men i diskussioner i klasserna så har det mer blivit att man fyllt i en uppskattning för hur ofta man lämnar hemmet. Många skriver också att sova, eller ligga i sängen är en fritidsaktivitet vilket bör ifrågasättas. De positiva effekterna av aktivitet har visats i många vetenskapliga studier, bland annat att de har effekt på att förhindra NCD:er. I WHO:s rekommendationer för aktiviteter kan man läsa hur mycket man bör vara aktiv utefter ålder, man ser också att man tagit med vardagsgöröml, många av de aktiviteter som efterfrågas i elevenkäten är i grund och botten inte så kostsamma eller svåra att ordna, en del finns redan idag på annan ort.

Störst efterfrågan är fritidsgårdar och motorgård/motorsport. Skulle man följa Bräcke kommuns tankesätt om att föreningsbidrag inte är en kostnad, utan en investering som betalar tillbaka sig själv flera gånger och då tillsätta minst dubbel budget för föreningsbidrag så skulle det möjliggöra att stötta upp föreningslivet till att målgruppsanpassa aktiviteter, att de ges

möjlighet att ordra lovaktiviteter som barnen kan delta på gratis eller till en mindre kostnad nu då det inte finns statliga bidrag för den posten.

Ser man på hur övervägande andra kommuner jobbar med fritidsgårdar så är det i många kommuner drivna av just kommuner, Bräcke och Vindeln särskiljer sig lite med att man där jobbar med skolan, men i Bräcke får då skolan samma bidrag som de andra fritidsgårdarna. Skulle en sådan lösning av fritidsgård vara möjlig kanske man också möjliggör fler extratjänster på skolorna som kan fånga upp elever som inte sköter sin närvaro i tidigt skede och med det jobba ner antalet som skolkar eller som slutligen blir hemmasittare.

Både Anders-Olofskolan och Hansäkerskolan har lokaler med stor potential att driva fritidsgårdar i, investerar man i nya aktiviteter till fritidsgården kan de samtidigt nyttjas av eleverna på rasterna. Självklart ska inte dessa typer av lösningar omöjliggöra andra typer av mötesplatser då vi har många som är i behov av mötesplatser tillika yngre.

Vågar man satsa på långsiktiga lösningar där hela kommuner jobbar samspelt mot ett mål, så är min åsikt som mött dessa människor och läst in all information att det på sikt kan leda till att vi kan få ett mindre antal som mår dåligt och riskerar ett utanförskap, vilket i sin tur leder till socioekonomiska vinster för kommunen.

Kan man bredda utbudet med aktiviteter och stötta upp föreningslivet med delvis kunskap, behovsanalyser och ekonomisk stöttning så kan det bidra till bättre hälsa men också till en attraktivare kommun. Ges möjligheter att utveckla verksamheterna utifrån behovsanalysen så finns det också möjlighet för föreningarna att få nya medlemmar till sina verksamheter.

Följer man upp önskan om en gemensam portal eller paraplyorganisation för att lyssna in behoven skulle det på sikt kunna ge en större samverkan i kommunen, vilket kan öppna upp nya möjligheter. Man har önskemål om att kunna planera tillsammans och synliggöra det som görs mer för alla som bor i eller passera kommunen.

Utredningens resultat kopplat till de övergripande kommunmålen?

Precis som Rom inte byggdes på en dag så kommer man inte heller i Ragunda märka några större förändringar kortsiktigt, därför är min tanke att man bör arbeta fram en plan tillsammans med hur vi vill se vårt Ragunda utvecklas, och den planen bör sträcka sig längre än en mandatperiod för att gå att mäta. Kommunen har idag en vision om hur man vill att kommunen ska fungera och man är också med i projekt där man jobbar med de globala målen, vidare så har barnkonventionen blivit lag från 1/1 2020. Skulle man se till hur ett aktivare arbete mot föreningslivet faktiskt kan gynna hela bygden på olika vis så är det också saker som man kan bocka av i sitt arbete mot de målen, samtidigt som man tar till sig fakta från studier och forskning till hur man kan få ett hälsosammare samhälle men mindre utanförskap där stora pengar finns att bespara på sikt. Skulle man dessutom samverka mer och lära sig mer om varandras arbetsområden inom organisationen, ha en vetskap om vad andra jobbar med, vilka riktlinjer som finns osv. så skulle man även där kunna bemöta föreningslivet tydligare och mer enhetligt.

Vad skulle då risken kunna vara att man inte tillsätter en funktion i kommunen som jobbar ut mot föreningslivet? Med den statistik som SCB levererar och som nämns tidigare i rapporten så ser man att vi har statistiskt sett många äldre eldsjälarna och en dålig förnying av dem, vi ser också att föreningslivet känner sig åsidosatt och bortprioriterade. Det finns en framtidstro och kämpaglöd, men om man inte från kommunens sida bemöter dem och stöttar dem riskerar vi faktiskt att mista dem, och med dem också den aktiva fritiden och många evenemang som lockar hit turister, vilket i sin tur gynnar näringslivet. Så en av, och kanske den största risken är

att om man inte bemöter det som efterfrågas och vågar satsa på förenings- och fritidsverksamhet så kommer också kommunen snart få beskåda utanförskapets pris då ovan nämnda positiva spiral kanske istället blir negativ.